

Excelentní výzkum v Česku: Projekty programu EXCELES hodnotí tři roky činnosti

4.12.2025 - | Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Bilanční konference „Když věda v Česku spojí síly“ tento týden představila výsledky tříleté činnosti čtyř z pěti národních vědeckých autorit, jejichž vznik odstartovala jedna z komponent Národního plánu obnovy implementací programu EXCELES.

Program umožnil propojit špičková vědecká pracoviště a jejich kapacity a vybudovat tak autority, které mají nejen odbornou kredibilitu, ale také schopnost reagovat na zásadní společenské výzvy spojené se zdravotními riziky a jejich socioekonomickými dopady. Tyto autority propojují desítky výzkumných organizací a stovky odborníků, sdílejí dobrou praxi a vytvářejí prostředí pro vznik nových vědeckých poznatků a jejich průnik do aplikací i doktorských studijních programů.

Za tři roky projekty EXCELES vyprodukovaly nejen řadu nových významných poznatků, ale také metodologických inovací, a to nejen ve vědě, ale i v lékařské diagnostice. Například v onkologii byly nově identifikovány biomarkery pro časnou diagnostiku nádorů a akreditovány dva nové doktorské programy zaměřené na molekulární a translační medicínu a experimentální a klinickou onkologii. V oblasti virologie a bakteriologie se mimo jiné podařilo vyvinout prototypy antivirotik a vakcinačních strategií, které posilují připravenost na pandemie. Neurologický výzkum odhalil nové mechanismy vzniku neurodegenerativních onemocnění, což otevírá cestu k cílené léčbě Parkinsonovy choroby, demence či epilepsie. Sociálně-vědní projekt SYRI vybudoval sdílenou datovou infrastrukturu, která propojuje některé specifické aspekty zdravotních rizik se socioekonomickými a umožňuje mapovat a případně i predikovat jejich možné dopady. Tento unikátní datový systém umožňuje efektivní sdílení dat napříč institucemi i obory a je již dnes využíván i dalšími evropskými odbornými pracovišti.

Počet recenzovaných výsledků výzkumu vyprodukovaných projekty EXCELES již vystoupal nad hranici tisícovky. V poměrně krátkém období řešení projektů již byly uplatněny některé patenty, participující pracoviště jsou zapojena do prestižních mezinárodních sítí, jako je například Global Virus Network. Rozsáhlá je i popularizační činnost národních autorit – od podcastů a videospotů v médiích a na sociálních sítích, přes letní školy až po desítky workshopů pro středoškoláky, patientské organizace a odborníky. Tyto aktivity ukazují, že investice do vědy mohou být významnou investicí i do bezpečnosti, zdraví populace a kvality života.

Finanční podpora poskytovaná v programu EXCELES ve výši 5 miliard Kč pochází z prostředků Next Generation EU. Nově vzniklé národní vědecké autority nyní hledají další cesty, jak trvale rozvíjet úzkou vzájemnou spolupráci a jak pokračovat v rozvoji excelentního výzkumu s přímým dopadem na kvalitu zdraví obyvatel a odolnost společnosti.

Seznam vzniklých národních autorit

<https://msmt.gov.cz/ministerstvo/novinar/excelentni-vyzkum-v-cesku-projekty-programu-exceles-hodnoti>